

מתורתו של צדיק אבייר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' וזאת הברכה תשפ"ז

בית יעקב

חיבור מעלת התורה עם מעלת התשובה

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (ולג ד).

אמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נד.) שאות נתינת כח התשובה הקדים הקדוש ברוך הוא לברית העולם, וכן אמרו (ראה ברכות לד.) וזה הקדוש ח"ג טו:) "במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד". ובפרט אדם שזכה להיות בעל תורה, ובכך הוא מצטרף למעשה תשובתו את למוד התורה לשמה מותר עמל ויגיעה, שבודאי יועיל לו הדבר לצרף ולנקות את נשמתו, ואין תשובה עליונה מזו. והנה, מכיון שמעלת התורה כה גדולה, ומוסיפה היא כל כך למעלת התשובה ולשלמותה, בודאי יקפיד על כך כל הרוצה לשוב בתשובה, ויצרף את התורה אליה, ובכך יזכה לתקון השלם.

מעלת התורה להתקרבות לתשובה יותר מהקרבות

רבנו זיע"א (מעלי צדק, אות ת"ו) דורש על כך את דברי הפסוק. התבות 'תורה צוה' עולות (עם הסולל) בגימטריא 'תשובה'. הרי כאן רמז, שאין לך תורה משלמת בלא תשובה, ואין תשובה שלמה בלא תורה. כי אין כפרה כפפרה הבאה מלמוד התורה, שנאמר (ויקרא יז): "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות קי.) על פסוק זה, 'כל העוסק בתורה, כאלו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם', או 'אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם'. הרי לנו שמעלת התורה מועילה במקום כל הקרבות, כי היא שלמות התשובה.

עסק התורה עם התשובה מועיל לכל העולם כולו

יתכן שעל ענין זה כונו רבותינו זכרונם לברכה את דבריהם (יומא פז.) ש'אפלו יחיד שעשה תשובה מוחלים לו ולכל העולם בשבילו, שנאמר (הושע יד ה.) 'כי שב אפי ממנו, מהם' לא נאמר אלא 'ממנו', ללמד שאפלו יחיד שעשה תשובה מוחלים לו ולכל העולם בשבילו. כי יש לומר שכל המדבר ביחיד העוסק בתורה, וכפי שנגדא בפסוק שלפני פסוק זה (שם פסוק א) שם נאמר 'אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב' - ואין 'טוב' אלא תורה (ברכות ה.). ועל כן אם שב בתשובה לאלהיו וצרף למעשה התשובה את עמלו בעסק התורה, ישוב אף ה' ממנו ומכל העולם כולו.

שלימות צלם האדם בכח התורה

זהו המקום בדברי הפסוק האמור: 'תורה צוה לנו משה' - כאשר תהיה התורה - המפרשת בפסוק זה, מצרפת לתשובה - הנרמזת בגימטריא כדלעיל, יועיל העושה זאת לעשות 'מורשה' לכלל בני ישראל הנקראים 'קהלת יעקב'. וגם בזה רמזה התשובה, כי התבות 'קהלת יעקב' (עם הסולל) עולות בגימטריא כחשבון תבת 'התשובה', לומר שתשובה יחד עם תורה מועילה לכל קהלת יעקב. ועוד נרמזה כאן בראשי התבות 'צוה לנו משה' תבת 'צלם', לומר שעל ידי התורה נשלם צלם האדם והצלם העליון.

יראת יעקב

חיפושיו של השטן אחר התורה

השולם קבלה ברצון גמור, עד כדי כך שישב עם הקדוש ברוך הוא בהר סיני ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה, והכל בכדי לזכות בתורה, ובודאי לא עשה זאת באנס. אם כך, די בקבלת משה את התורה ברצון, כדי לקיים את כל העולם והבריאה, ולהחשיב את תנאי הקדוש ברוך הוא עמם כמקיים.

קבלת כל ישראל את התורה בזכות משה רבינו

מעלה זו שזכה לה משה רבנו עליו השלום, שיתקיים כל העולם על ידו ובזכותו בלבד, אין מעלה גדולה הימנה. שהרי מעקר הדין, היה תנאי של הקדוש ברוך הוא שיקבלו כלל ישראל את התורה, ולא יחידים מתוכם, שהרי רק 'ברב עם הדרת מלך' (משלי יד כח.) ולא באחד לבדו. ורק מפני גדלת מעלתו של משה רבנו עליו השלום אשר אין למעלה ממנה, נחשב בעיני הקדוש ברוך הוא כרבים העושים את התורה, והרי זה כאילו כלל ישראל קבלוה. וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה (תנחומא בשלח י) 'שקול משה כנגד כל ישראל'.

בתחילה ניתנה התורה למשה - ואחר כך מסרה לישראל

זו גם פונת הפסוקים כאן. כי בתחלה רק משה רבנו לבדו זכה לקבל את התורה, ואז היתה נגד 'צוה לנו משה', כי קבלת ישראל בטלה על ידי המודעה. אך משה רבנו צוה ולמדה לכלל ישראל, ובזה נעשתה 'מורשה' לקהלת יעקב.

ומוסיף הפסוק, שאין להקשות על כך מן התנאי שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, שיקבלו כל ישראל את התורה, ומה הועילה קבלת משה רבנו לבדו. כי באמת שקול משה רבנו כנגד כלל ישראל, שהרי נאמר עליו 'יהי בישרון מלך' - פשוטו של מקרא עוסק בקדוש ברוך הוא, אך יש כאן גם רמז למשה שמלך על ישראל, והרי הוא לבדו שקול כפי שיהיה 'בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל' - בכללות כל השישים רבוא, ונשמתו כלולה מנשמות כלם. משום כך ראוי הוא לקבל לבדו את התורה, ולקיים את כל העולם.

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל (ולג ד-ה).

כאשר רצה הקדוש ברוך הוא לתת את התורה לעמו ישראל, לא עשה זאת בסתר ובמחשק, אלא הודיע זאת לכל באי עולם, כדי שישמעו כלם על כך וידעו את חבתם של ישראל לפני המקום, וכן בכדי שתבא תורה בלבם וייראו מלפניו. אך הנה, למרות כל הפרסום הרב בשעת מתן התורה, בא השטן לפני הקדוש ברוך הוא לאחר מכן ושאלו 'תורה היכן היא', עד שהלך לחפשה בארץ בים ובתהום, באבדון ובמרות, ולבסוף גלה לו הקדוש ברוך הוא שנגמצאת אצל בן עמרם, כמבאר בגמרא במסכת שבת (דף פט.). עקר שאלתו של השטן לא היתה על עצם נתינת התורה, אלא בא לערער על קיום העולם בזכותה, לאחר שעברו ישראל על דבריה.

טענת המודעה בשל כפיית ההר כניגוד

ומפרש רבנו זיע"א (דורש טוב, דרוש א' למתן תורה), על פי המבאר שם בסגית הגמרא (שבת פח.), הדורשת את הפסוק (שמות יז) 'ויתיצבו בתחתית ההר', אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כניגוד, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעה רבה לאוריתא. ופרש רש"י, מודעה רבה - שאם יזמינם לדין למה לא קימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באנס.

קטרוג השטן בגלל המודעה רבא

מענה, יובן קטרוגו של השטן. כי אמנם בתחלה הסכים שיקבלוה ישראל, ואף נתן מתנה למשה רבנו. אך לאחר שראה כי רק בכפיה קבלוה - בא וקטרג שאין ישראל ראויים לה, וקבלתם אינה נחשבת קבלה, כי היתה באנס, ויש עליה מודעה.

קבלת משה את התורה ברצון

על כך השיב לו הקדוש ברוך הוא, שאמנם ישראל קבלו את התורה רק באנס כפיית ההר, אך משה רבנו עליו

באור יעקב

בחה של אמונה

שלחו כדי ללחץ על ההדק שישיחרר את הקליעים.

אלא שאז ארע פלא גדול, ידיהם של השוודים שאחזו בכלי הזין התאבנו, ולא היו מסגלים להזיז את ידיהם ימין ושמאל. נבהלו השוודים ונסו לנוס על נפשם, אלא שאז גלו לחרדתם כי רגליהם אף הם התאבנו, ונותרו כמסמרים וכנטועים על מקומם כשאינם יכולים להזיז ידיהם ורגליהם. כאבנים על פני השדה.

או אז קרא הרב לשמשו ובקש ממנו שיסייע בעזו לעלות חזרה על הפרדה, השמש נתן ידו תחת רגלו של הרב, ותרב עלה על הפרדה, אחריו עלה גם השמש על פרדתו, והם החלו ממשיכים בדרךם. 'הנה השומר שהתלזה אלינו בדרךנו' החזה השמש בידו והראה לרב את השומר כשהוא שוכב ומסתתר בפחד בין עשבי השדה הסמוך. 'קרא לו הורה הרב לשמש, אין השמש ורכב עד מקומו של השומר, 'מה לך שוכב פה, קום ובא עמנו'. השומר שפשוף עיניו בתמיהון כלא מאמין, כיצד זאת שהיתה להם נפשם לשלל. האיר אליו הרב פניו ואמר לו: 'מה יש לירא ולפחד מלסטים אלו, הנה הקדוש ברוך הוא נלחם לנו ובמקומנו, הבה ונמשיך בדרךנו בשלום'.

כעבור שעה קלה הגיעו הרב ובניו לוחיתו למחוז חפצם. בני העיר יצאו לקראת האורח הקדוש בהתרגשות גלויה, וקבלו את פניו בשמחה עצומה. השמש והשומר שהתלוו אל הרב לא עצרו ברוחם מלספר את המופת הגלוי שראו עיניהם, ושחו בהשתוקקות וברגש את דבר הנס והפלא שראו עיניהם זה עתה, כשהשוודים נעשו כאבן ולא יכלו לנוע.

חיש מהרה התפשטה השמועה בכל העיר, וכל בני המקום מנער ועד זקן יצאו מן העיר כדי לחזות במו עיניהם בפלא הגדול אודותיו שחו השמש והשומר שהתלוו אל הרב. ואכן, לא הרחקו ללכת, ועיניהם ראו ולא זר כיצד ששית השוודים שזממו ללסטים את רבנו ולהרגו נפש עומדים כמסמרים ונטועים למקומם.

בין הבאים לחזות בפלא היו גם קרובים ובני משפחה של אותם שוודים, והללו באו לחלות את פני רבנו שזיאות להסיר מהם את הקללה לבלתי תפח מהם רוחם, בהיותם מאבנים מבלי כח לנוע. והרב שרחמיו היו מתגוללים על הבריות ולא חש לכבוד עצמו לנקם נקמת שוחרי רעתו, אמר להם: אם תהיו מוכנים לערוב לי כי לא ישונו עוד לסוגם, וכי מעתה ועד עולם לא ילסטמו עוד את הבריות, אזי מוכן אני להתיר אותם, אך אם בדעתם להשאיר במרים ובסגרים, אזי לא אתיר אותם לעולם'.

כעבור שעה קלה שבו קרוביהם של השוודים והביאו עמם ערבים שהתחייבו בשמם של השוודים, כי שוב ישונו מדרךם הרעה ושוב לא ישלחו ידיהם בגלל ולא ישפכו דם נקי. או אז קרא הרב לשמשו הנאמן והורה לו כי יתן ידו על כל אחד ואחד מהם ושב ורפא לו. ואכן כך היה, השמש יצא עמם מן העיר, ונתן את ידו על השוודים, ותכף כשנגע בכל אחד מהם, שוב יכול היה לזוז ולנוע כאחד האדם.

בראש מרחק ומלאי כלמה התייצבו השוודים כעבור זמן בדירה בה התאכסן הרב, ובדמעות וקול בוכים בקשו מחילה וכפרה על מחשבתם הרעה, וקבלו על עצמם לשוב בתשובה שלמה ולא לשוב לכסלה עוד.

ארע זאת באחת מהפעמים בהם נסע רבנו **האביר יעקב** זיע"א לאחת מערי מרוקו הרחוקות מעיר מגוריו. הדרך היתה שורצת שוודים וחיות רעות, ורבים היו שפחדו לעשות את אותה דרך, ואף אלו שכן מכרחים היו לעשות את הדרך הזו, היו נוסעים בשירה רבת משתתפים, כששומרים מזינים מתלוים אליהם לאורך כל הדרך.

אמנם לא כן הרב, שגדול היה בטחונו בה, ונכון היה לבו סמוך ובטוח באלקיו כי רגלי חסידיו ישמר וכי לא יאנה להם כל און, מאחר ונצרך היה לצאת לדרך, לא המתין עד אשר תתארגן שירה ותצא, קרא אפוא לשמשו המסור והנאמן, וכדי לצאת ידי חובת ההשתדלות שכתרו להם שומר מזון שיתלזה אליהם לדרך המסכנת, וכששפתותיהם רוחשות תפלה לה יצאו לדרךם.

שעות ארוכות רכבו הרב ומשרתו על פרדות קלות ורגלים, אבק הדרכים התמר מאחוריהם והותיר שובל, כרומז לרשם הקדשה שהשאיר הצדיק במקום בו חלף. השעה היתה בין הערבים החמה גתה לערוב, לא עוד הרבה זמן ויגיעו למחוז חפצם. דחקו אפוא בפרדות שיגבירו את ריצתם, כדי שיוכלו להגיע לעיר בטרם תשקע השמש.

הראשון בשירה היה השומר המזין ששכרו להתלוות אליהם בדרךם. והנה, בפתע פתאם עצר השומר בבהלה. לבו של השמש קפא בבהלה, קרה משהו? שאל את השומר. והשומר, פניו חורות כסיד, בקשי רב מצליח להוציא את המלים מפיו, מצביע אל האפק שם נצבים ששה שוודים ובגדים כלי זין, ממתנינים בצד הדרך לשדד את העוברים והשבים. באותה שעה שקוע היה הרב בשרעפיו וכלל לא שם לבו למה שמתחולל. 'ושיענו הרב' – פנה השמש בקול בוכים אל הרב, 'לסטים מזינים אורבים לנו בצד הדרך חוזמים לכלותנו נפש'. אמנם הרב נותר בשלוחו, מאום לא נגר על פניו הטהורות. 'כלום בידינו לעשות מה? הלא בידינו של הקדוש ברוך הוא אנו עתה, ונמצאים אנו תחת השגחתו הפקוקה של מלך העולם, וקר בדבורי אמונה ובטחון הורה לבני לוחיתו להמשיך הלאה בנסיעתם ללא פחד ומורא'.

ככל שהתקרבו למקום בו עמדו השוודים כבר יכולים היו לשמע את קול צחצוחי חרבותיהם ולעגם למשבתם של אלו הקרבים לפל ברשתם. השומר המזין שהתלזה אל הרב, חשש לעורו ועל נפשו, ונמלט כל עוד רוחו בו, כשהוא מותיר את הרב ואת שמשו לבדם רכובים על הפרדות, ומתקרבים אט אט למקומם של השוודים.

'כיצד מעז אתה לרכב על הפרדה? זעמו השוודים למראהו של הרב רכוב על הפרדה בשלוח נפש, וחיש מהרה הורידוהו מן הפרדה. הרב לא התירא ולא חת מהשוודים, נעץ בהם את עיניו הקדושות ושאלם: 'מה אתם רוצים?', השוודים עזי הפנים לא הסתירו את כונתם ואמרו לרב כי רצונם להרגו נפש ולבזז את כל רכושו אשר עמו.

שמע הרב את דבריהם של השוודים, נתן את ידו על עיניו, והחל קורא קריאת שמע בכונה עצומה, תבה אחר תבה במתינות ובקול גדול. השוודים עמדו מן הצד ולא התמהקו מלבצע את זממם. הם כונו את כלי הידיה שהיה ברשותם כנגד לבו הטהור של הרב, ואת אצבעותיהם

קדושת יעקב

משה היה כאב המברך את בניו

דמטרוניתא כידוע, ובני ישראל הם בני המטרוניתא, נמצא כאב ממש המברך את בניו, משום הכי בדר הכתוב ואמר **איש האלהים**, דהינו בעלה דמטרוניתא ממש, **את בני ישראל** הם בניה, נמצאת הברכה משרשת מכל צד: (מחשוף הלבן)

וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו (ובא)
והנה הוסיף כאן **איש האלקים**, שהיה לו לומר רק **אשר ברח משה**, אלא דגם בזה בא להורות לנו שהברכה משרשת, והוא דמשה בעלה